

پاساروویتز^۱ (ترکی: پاساروجا)، شهری کوچک در جمهوری صربستان و مونتنگرو. نام این شهر که در زبان صربی باژاواج خوانده می‌شود، از واژه صربی - کرواتی «پازاوار» به معنای آتش برگرفته شده است و در زبان صربی «شهر آتش» معنا می‌دهد («پازاواج»^۲: BI²). این شهر در ۴۴ و ۶۳ عرض شمالی و ۲۱ و ۱۹ طول شرقی در ۷۰ کیلومتری جنوب شرقی بلگراد و در نزدیکی ملتقای رودخانه‌های مروایا و دانوب واقع است (لاموش، ۱۳۵: «پازاواج»؛ «دائرة المعارف...»^۳).

پاساروویتز شهری کوچک با حدود ۴۲ هزار تن جمعیت (۱۳۸۲ش/۲۰۰۳م) است که به‌رغم برخورداری از اهمیت اقتصادی، شهرت آن بیشتر مربوط به انعقاد پیمانی معروف به پیمان صلح پاساروویتز است که در ۱۱۳۰ق/۱۷۱۸م به روزگار سلطان احمد سوم (سد ۱۱۱۵-۱۱۴۳ق/۱۷۰۳-۱۷۳۰م) میان امپراتوری عثمانی از یک سو و دولتهای اتریش و جمهوری ونیز، از سوی دیگر منعقد شد (لاموش، همانجا؛ نیز نک: هامر پورگشتال، VII/232-236؛ «پاساروویتز...»^۴). این پیمان نامه پایان بخش جنگهای چندین ساله عثمانی با دولتهای اتریش و جمهوری ونیز بود که از ۱۱۲۶ تا ۱۱۳۰ق/۱۷۱۶ تا ۱۷۱۸م به طول انجامید. عثمانیان نخست در جبهه‌های جنگ با جمهوری ونیز در یونان و کرت به پیروزیهایی دست یافتند، اما در ۱۷۱۶م در پترواردین^۵ از نیروهای اتریشی به فرماندهی پرنس اوژن دوساوا شکست خوردند و به این پیمان صلح تن در دادند («پاساروویتز...»^۶).

نخستین گفت‌وگوهای صلح در اواخر سال ۱۷۱۷م آغاز شد، ولی گفت و گوهای قطعی که طرفهای درگیر در آن شرکت کردند، در رجب ۱۱۳۰/ژوئن ۱۷۱۸ آغاز گردید و در شعبان ۱۱۳۰/ژوئیه ۱۷۱۸ پایان یافت. فرستادگان انگلستان و ایالات متحده آمریکا هم به عنوان ناظر و میانجی در این مذاکرات حاضر بودند (لاموش، همانجا). براساس این پیمان که یکی از زیان‌بارترین پیمانها در تاریخ دولت عثمانی بود، دولت عثمانی نواحی یمسوار، افلاق کوچک (افلاق غربی) و یک باریکه از صربستان - در جنوب دانوب از تیموک تا درینا - که بلگراد را نیز شامل می‌شد، به اتریش واگذار کرد. اما برپایه مفاد همین پیمان جمهوری ونیز تمام مستملکات خود در شبه جزیره پلویونز و جزیره کرت و دیگر جزایر واقع در دریای مدیترانه از کرت تا سواحل آناتولی را از دست داد و فقط جزایر ایونی و سواحل دالماسی را نگه داشت («پاساروویتز...»^۷: لاموش، همانجا).

در اواخر شعبان ۱۱۳۰/ژوئیه ۱۷۱۸ و در همان محل پیمان‌نامه^۸ بازرگانی و کشتی‌رانی میان دولتهای عثمانی و اتریش به امضا رسید که به موجب آن حقوق کاپیتولاسیون برای شهروندان دولتهای بیگانه در قلمرو عثمانی به رسمیت شناخته می‌شد و به موجب مفاد یکی از بندهای آن بازرگانان ایرانی اجازه می‌یافتند که از خاک عثمانی برای داد و ستد

در حاشیه شمالی محوطه کاخها ویرانه‌های برج سنگی بزرگی به ارتفاع ۱۴ متر موسوم به زندان سلیمان قرار دارد. این بنا که در اصل نسخه کهن‌تری از بنای مشابه و سالم‌تر کعبه زردشت در نقش رستم است، احتمالاً کاربردی آیینی داشته است. شاید این بنا از درگاهی سنگی که امروزه ویران شده، از سمت شرق در دسترس بوده است (استروناخ، 117-137).

محوطه مجزایی در غرب آرامگاه و خارج از محدوده کاخها واقع شده که به سبب دو آتشدان سنگی «محدوده مقدس» خوانده می‌شود. در فاصله ۱۰۰ متری غرب این دو آتشدان، تپه‌ای است که کاوشهای باستان‌شناختی آثاری از صفه‌های خشتی را در آن آشکار کرده، و می‌توانسته است معبد یا محل برگزاری مراسم مذهبی بوده باشد (همو، 138).

پاسارگاد پس از سقوط امپراتوری هخامنشی در ۳۳۰ ق م متروک شد و هیچ مدرکی دال بر اسکان مجدد در دوران اشکانی و ساسانی تاکنون به دست نیامده است. در اوایل دوران اسلامی محوطه و بناهای آن به سلیمان نبی و مادرش نسبت داده شدند، و در سده ۱۳/ق ۱۳، چنان‌که از مسجد سنگی اطراف آرامگاه کورش بر می‌آید، پاسارگاد مرکز مذهبی مهمی بوده است. در سده ۱۴/ق ۱۴ یک کاروان‌سرای سنگی با استفاده از سنگ بناهای هخامنشی در نزدیکی آرامگاه کورش ساخته شد (سامی، همان، ۱۶۰-۱۶۵) که می‌توانسته است برای اسکان زائرانی که به این مکان می‌آمدند، مورد استفاده قرار گیرد.

در داخل اتاقک آرامگاه، محراب کوچکی بر بدنه دیواره جنوبی آن قرار دارد که یادگار زمانی است که آرامگاه چون بخش مرکزی مسجدی در عصر سعیدین زنگی، در اوایل سده ۷/ق ۱۳ بوده است. سامی از روی کتیبه‌ای که نام سعیدین زنگی را دارد، بنای مسجد را متعلق به سالهای ۶۲۰ یا ۶۲۱/ق ۶۲۳ یا ۱۲۲۴ م می‌داند (همان، ۵۴، ۵۵، ۱۶۰، ۱۶۱).

مآخذ: آزاد، ابوالکلام، ذوالقرنین یا کوروش کبیر، ترجمه ابراهیم باستانی پاریزی، تهران، ۱۳۴۴ش؛ سامی، علی، پارس‌گده، پاسارگاد پایتخت و آرامگاه کورش بزرگ، شیراز، ۱۳۵۰ش؛ همو، گزارش خاک‌برداریهای بازارگاد، گزارشهای باستان‌شناسی، ۱۳۲۹ش، ج ۱؛ سفرنامه‌های ونیزیان در ایران، ترجمه منوچهر امیری، تهران، ۱۳۴۹ش؛ قرآن مجید؛ نیز:

Curzon, G. N., *Persia and the Persian Question*, London, 1892; Dandamaev, M. A. and V. G. Lukonin, *The Culture and Social Institutions of Ancient Iran*, Cambridge, 1989; Goff, C., «Excavations at Tall-i Nokhodi, 1962», *Iran*, London, 1964, vol. II; Hallock, R. T., *Persepolis Fortification Tablets*, Chicago, 1969; Herzfeld, E., «Bericht über die Ausgrabungen von Pasargadae», *Archaeologische Mitteilungen aus Iran*, Berlin, 1929, vol. I(1); Morier, J., *A Journey Through Persia, Armenia and Asia Minor to Constantinople, in the Years 1808 and 1809*, London, 1812; Nylander, C., *Ionians in Pasargade*, Uppsala, 1970; Porter, R. K., *Travels in Georgia, Persia, Armenia, Ancient Babylonia*, London, 1821; Schmidt, E. F., *Persepolis*, Chicago, 1953; Stein, A., «An Archaeological Tour in the Ancient Persis, Iraq, 1936», vol. III; Stronach, D., *Pasargadae*, Oxford, 1978; Tilia, A. B., *Studies and Restorations at Persepolis and Other Sites of Fars*, Rome, 1972.

علی موسوی

1. Passarowitz

2. «Pozarevac»

3. Enciclopedia...

4. «Passarowitz...»

5. Peterwardein

Central European Studies

Charles W. Ingrao, senior editor

Gary B. Cohen, editor

Franz Szabo, editor

The Peace of Passarowitz, 1718

Passarofaa Antlaşması (160026)

Edited by Charles Ingrao, Nikola Samardžić, and Jovan Pešalj

Türkiye Diyanet Vakfı İslam Araştırmaları Merkezi Kütüphanesi	
Dem. No:	227315
Tas. No:	258.0004 PEA.F

26 Ağustos 2015

MADDE YAYIMLANDIKTAN
SONRA GELEN DOKÜMAN

Purdue University Press
West Lafayette, Indiana

2011

ai territori di confine, che saccheggiavano i villaggi ottomani, facendo prigionieri e uccidendo i musulmani; inoltre i Veneziani costruivano fortezze lungo i confini e offrivano ospitalità ai corsari. Lo *şeyhülislâm* trovò anche una inoppugnabile giustificazione nella storia; infatti secondo gli antichi libri Cipro era stata terra d'Islam per circa trent'anni (26-61/647-680) sotto il terzo successore del Profeta, Mu'āwiya, ma poi, ritornata in mano cristiana, le sue moschee erano state trasformate in chiese. Dunque per tutte queste ragioni il sultano non solo era libero dal suo giuramento, ma era anzi un dovere religioso improrogabile che egli combattesse contro la Serenissima per riconquistare pienamente alla *dār al-Islām* i luoghi di culto nei quali erano risuonate le sure del Corano³².

In questo caso, come molto spesso nella politica internazionale, si trattò di un mero pretesto, tanto che non si fece minimamente accenno né alle incursioni ottomane ai danni delle popolazioni dalmate e istriane, né ai danni inferti dai pirati barbareschi ai navigli veneti. D'altro canto un comportamento simile era già stato tenuto, per esempio, nel 1290 dal sultano mamelucco Qalāwūn quando, per combattere contro il regno latino, aveva gettato la colpa sui cristiani di aver rotto la tregua e si ripeté, secoli dopo, allo scoppio della guerra di Candia.

3. *Szitvatorok, Karlowitz, Passarowitz e la pace perpetua.*

Si è visto come nei tempi più antichi fosse uso che gli accordi tra un sovrano musulmano e un principe europeo venissero discussi in terra d'Islam tramite un ambasciatore occidentale, quindi giurati e portati in Europa affinché anche l'altro sovrano potesse a sua volta giurare un documento simile. Questa, per esempio, fu la prassi che si mantenne nei rapporti tra Venezia e l'Impero Ottomano sino alla prima metà del Cinquecento. In tale periodo il momento della cerimonia era quasi più importante dello stesso documento scritto e gli Ottomani non esitarono a inserirvi elementi propri della tradizione altaica, come per esempio la richiesta avanzata nel 1503 dal *kahya* Lütffi bey a Leonardo Loredan di cingere la cintura che il sultano aveva già indossato in simbolo di amicizia, senza naturalmente precisare che con tale atto il doge avrebbe implicitamente riconosciuto la superiorità di Bayezid II.

A' 16 è zonto un ambassador del Turco con 20 persone: ghe è sta mandà contra 40 zentilhomoni con i piati: e 'l Dose co 'l Colegio è sta su le finestre de la sala de Gran Consegio. È sta fatto un proclama, che alcun in la Terra no ardisa de chiamarlo Ambassador del Turco, ma Ambassador del Signor, sotto pena della vita. L'ha abudo audienza a' 18 e ha presentà al Dose un fazzoal sotil, digando che 'l si Signor s'ha cinto

³² Il sunto del colloquio tra lo *şeyhülislâm* e il sultano in ASVe, *Collegio, Relazioni degli ambasciatori*, b. 4, Relazione del segretario Alvise Buonrizzo, cc. 4v-5v.

con esso, e che anca lui fazza 'l medemo in segno de stretta e ferma amicizia: dise, che l'è vegnudo per tuor el zuramento della pace, la qual a '25 del ditto mese, zorno solenne de San Marco, è sta zurada e pubblicada in so presenza; e do zorni avanti, è sta vestio de do veste d'oro e la famegia vestia d'altri vestimenti; et è sta menà in gran Consegio³³.

Per le popolazioni turco-mongole l'atto di indossare una cintura o un cappello rivestiva una forte valenza simbolica di inserimento subordinato in una comunità, fosse questa una confraternita o uno stato, come testimonia anche il fatto che all'inizio del Quattrocento i figli di Bayezid I erano stati costretti ad accettare cappello e cintura da Tamerlano come simbolo della loro posizione di sudditanza³⁴. I Veneziani dunque accettarono, anche se nelle loro fila si trovavano personalità del calibro di Andrea Gritti, che aveva trascorso decenni a Costantinopoli e che era a conoscenza di usi e costumi di quel paese; inoltre bruciava ancora l'inganno già ricordato operato ai danni dell'ambasciatore Andrea Zancani. Per questo il doge giurò un atto che era l'esatta traduzione, anche nell'*intitulatio*, di quello emesso dal sultano e solo dopo qualche tempo Bayezid II, riconosciuto che l'atto non era valido, ne chiese un altro al doge, che si scusò attribuendo la colpa all'interprete³⁵.

Il significato simbolico della cintura inviata da Bayezid II al doge può introdurre il problema di cosa pensassero in realtà gli Ottomani della Repubblica di Venezia, se cioè non l'abbiano considerata, almeno in qualche periodo della loro storia, territorio in certo qual modo soggetto o almeno rientrante nella loro sfera di influenza. Effettivamente i Veneziani, a parte i periodi di guerra aperta, erano protetti da accordi di pace sempre ottenuti sborsando del denaro; pagavano annualmente un tributo per l'isola di Zante e anche per Cipro fintantoché si trovò sotto il vessillo di san Marco; l'arrivo di ogni nuovo bailo o ambasciatore veneziano era sottolineato da numerosi doni al sultano e ai grandi della Porta; in alcune occasioni, come per esempio poco prima dell'impresa di Otranto (1480), i sultani chiesero l'aiuto militare dei Veneziani, anche se poi non lo ottennero; infine Venezia tra il Quattro e il Seicento fu visitata da centinaia di rappresentanti diplomatici ottomani. Dal punto di vista del musulmano rigoroso ci si poteva recare nella *dār al ḥarb* solo per negoziare la libertà dei propri correligionari tenuti prigionieri, mentre nel caso di Venezia i motivi più vari spinsero il sultano a farsi rappresentare dai suoi inviati. Procedendo su questa strada, e portando il discorso alle sue estreme conseguenze, si potrebbe forse

³³ D. Malipiero, *Annali veneti*, a cura di F. Longo, «Archivio storico italiano», 7/1 (1843), pp. 3-586; 7/2 (1844), pp. 589-720; in particolare 7/1, p. 122. Da notare che tra i doni inviati da Francesco I al sultano nel 1525 vi era anche una cintura ageminata; cfr. Iannettone, *Politica*, cit., p. 43.
³⁴ J.P. Roux, *Quelques objet numineux des Turcs et des Mongols. I, Le bonnet et la ceinture*, «Turcica», 7 (1975), pp. 50-64.
³⁵ Qualche cosa di simile dovette accadere anche dopo la guerra veneto-ottomana del 1537-1540, in quanto il dragomanno Yunus venne inviato nel 1542 a Venezia per assistere a un nuovo giuramento del doge della pace accordata dal sultano il 2 ottobre 1540 e già giurata a Venezia il 30 aprile 1541. Pedani, *In nome del Gran Signore*, cit., p. 152; I "documenti turchi", cit., n. 482; M.T. Gökbilgin, *Venedik Devlet*, cit., pp. 119-220, doc. n. 3.

26 August 2015

- Pasarofca Ant
160026
- Karlofca
110451
- Zitvatorok Ant. 230311

MADDE YAYIMLANDIKTAN SONRA GELEN DOKÜMAN

name was Arabised as Abarwīz (see Justi, *Iranisches Namenbuch*, 19).

For the main events of his long reign (dominated by the struggles with the Byzantines over the buffer-state Armenia and over control of the Fertile Crescent in general, culminating in the Persian invasion of Egypt in 619, but then the riposte by the Byzantine emperor Heraclius, which brought the Greek armies as far as Mesopotamia in 627-8), see Christensen, *L'Iran sous les Sassanides*, Copenhagen 1944, 445-96, and R.N. Frye, *The political history of Iran under the Sasanians*, in *Camb. hist. of Iran*, iii/1, 165-72. Most relevant for us here are Khusrāw Parwīz's relations with the Arabs on the fringes of Mesopotamia and, in particular, with the Lakhmid dynasty of al-Hīra [g.v.], outlined in LAKHMIDS and chiefly significant for the fact of Khusrāw Parwīz's overthrow of the last Lakhmid king al-Nu'mān III b. al-Mundhīr IV in 602 and the establishment of direct Persian rule soon afterwards, ending the power of this Arab dynasty which had acted as a protective force against pressure from the Bedouins of the Arabian interior. The Sāsānids' flank in western Mesopotamia was laid open to attack, and a foretaste of the Muslim Arab invasions of the 630s given in the battle or, more probably, skirmish of Dhū Kār [g.v.] in central 'Irāq, when the tribe of Bakr b. Wā'il defeated a coalition of other Arab tribes plus Persian regular troops, demonstrating that the Persian army was not invincible (see further, C.E. Bosworth, *Iran and the Arabs before Islam*, in *Camb. hist. of Iran*, iii/1, 607-9).

In later Islamic literature, such as *adab* works and the Mirrors for Princes [see NAŠĪĤAT AL-MULŪK], Khusrāw Parwīz became renowned for the splendour and luxury of his court. He was a devotee of music and poetry, and the famous musician Bārbadh, allegedly the inventor of the rhythmic musical modes known as *dastānāt* (see H.G. Farmer, *A history of Arabian music*, London 1929, 198-9), was one of his courtiers. His famous horse Shabdīz is mentioned, but above all he is linked with his favourite wife, the Christian Shīrīn, as part of the very popular theme in Persian literature of Shīrīn and her humble lover Farhād, dealt with by *inter alios* Niẓāmī and Amīr Khusrāw Dihlāwī [g.vv.; see FARHĀD WA-SHĪRĪN]. See further on Parwīz's image in later literature, Niẓām al-Mulk, *Siyāsat-nāma*, index, and al-Ghazālī, *Naṣīhat al-mulūk*, Eng. tr. F.R.C. Bagley, *Ghazālī's Book of counsel for kings*, London 1964, 192, 194 and the references there.

Bibliography: Given in the article.

(C.E. BOSWORTH)

PASANTREN [see PESANTREN].

PASAROFĀ, the Ottoman Turkish form of the Yugoslavian town of Požarevac, better known in European history under its Germanic form Passarowitz. Požarevac is now a prosperous commercial town, situated in lat. 44°37' N. and long. 21°12' E. some 60 km/40 miles to the southeast of Belgrade in the fertile plain of Serbia between Morava and Mlava, and only a short distance from the Danube port of Dubravica.

The town, whose name is popularly connected with the Serbo-Croat word *požar* ("fire") (M.D. Milčević, *Kneževina Srbija*, Belgrade 1876, 172, 1058), is first mentioned towards the end of the 9th/15th century. It must, however, have been previously in existence and have become Turkish like the surrounding country in 1459. According to the Turkish treasury registers of Hungary of 1565 (A. Velics, *Magyarországi török kincstári defterek*, ii, Budapest 1890, 734), Pasarofā belonged to the Turkish *sandjak* of Semendre (Semen-

dria, Smederevo), and in the middle of the 11th/17th century, Hādījī Khalifa describes it as the seat of a judge (*kādīlik*) (cf. *Spomenik*, xviii, Belgrade 1892, col. 26). Towards the end of the century, many Serbs migrated from Pasarofā and at the beginning of the 18th century it is sometimes mentioned as a village.

Pasarofā was, however, destined soon to become famous through the peace which ended the Austro-Turkish war of 1716-18. At the end of 1714, the Ottoman sultan Ahmed III [g.v.] had already declared war on Venice on the pretext that the peace of Carlowitz [see KARLOFĀ] was not being observed and in 1715 occupied the Morea and some of the Ionian Islands. Austria, which at first intervened to negotiate as an ally of Venice, in 1716 entered the war herself and her armies, led by Prince Eugene of Savoy, won three great victories, at Peterwardein, Temesvár and Belgrade, so that England intervened to secure peace. After long preparations (see von Hammer, *GOR*, iv, 159-64), the congress of Passarowitz was convoked. The negotiations at which plenipotentiaries of Turkey, Austria, Venice with England and Holland as mediators took part began on 5 June 1718 and the Treaty of Passarowitz was signed on 21 July.

Peace was concluded on a basis of the territory actually held by the opponents at the time (*uti possidetis*): Austria retained the eastern part of Sirmia, the banate with Temesvár, the whole of northeastern Serbia, with Belgrade, Požarevac, etc., and Little Wallachia; Venice also retained a few places she had taken on the Dalmatian and Albanian coasts, received certain commercial preferences and the island of Cerigo (Kythera), but had to restore to Turkey the whole of the peninsula of the Morea and the southeastern districts of Hercegovina. By a commercial agreement which was also concluded at Passarowitz on 27 July, Austria secured certain trading, consular and other privileges such as preferential tariffs, in the Ottoman Empire. The Imperial Ostend Company was formed to exploit these concessions, and in 1719 commercial activity began from the new "free port" of Trieste. The actual Treaty of Passarowitz in effect proclaimed that the Ottomans were no longer a serious military danger to their European neighbours.

Following the traditional formalities observed after the conclusion of a treaty of peace, the first Turkish plenipotentiary Ibrāhīm Paṣha Newshehīrlī went to Vienna with his retinue and Count Wirmont, the Austrian representative in the negotiations, to Constantinople. A member of the Turkish embassy wrote in 1726 an interesting account which has been published by Fr. van Kraeletz in text and translation (*Bericht über den Zug des Gross-Botschafters Ibrahim Pascha nach Wien im Jahre 1719*, in *SB Ak. Wien*, clviii [1908]; in *TOEM*, vii [1332/1916], 211-27, the Turkish text of this edition was reprinted by A. Refik).

During the Austrian occupation (1718-39), Pasarofā was the most important place in this territory. In the Serbian war of independence against Turkey, it was besieged for a long period, but had finally to surrender to the Serbs (1804). In 1813, the town again fell into Turkish hands but became Serbian again in 1815.

In the years of peace that followed (1815-1915), Požarevac developed. Prince Miloš in 1825 made it his second residence and had two *konaks* (palaces) built there. Shortly afterwards, a Prussian officer visited the town and left interesting notes on the conditions there (Otto von Pirsch, *Reise in Serbien im Spätherbst 1829*, Berlin 1830, part i, 119-71). In the second half of the 19th century, the population increased steadily,

20 OKAK 1994

Dergi / Kitap
Kütüphanede Mecmua

پاسارگاد

۴۲۵

Encyclopaedia Iranica, s.v. "Bozpa'r" (by Louis Vanden Berghe); André Godard, *The art of Iran*, translated from the French by Michael Heron, ed. Michael Rogers, London 1965; Richard Treadwell Hallock, *Perspolis fortification tablets*, Chicago 1969; Ernest Herzfeld, *Pasargadae*, Berlin 1908; David Stronach, *Pasargadae: a report on the excavations conducted by The British Institute of Persian Studies from 1961 to 1963*, Oxford 1978.

/ سیاره مهین فر /

پاساروفچه، شهری در صربستان که شهرت آن به سبب عهدنامه صلحی است که در آنجا میان دولت عثمانی و دولتهای ونیز و اتریش منعقد شده است.

«پاساروفچه» ضبط ترکی عثمانی برای نام محلی شهر، پژواک^۱ (برگرفته از واژه صربی - کرواتی پژار به معنای آتش)، است. این شهر که در اروپا به نام آلمانی پاساروویتس^۲ معروف است، در حدود شصت کیلومتری جنوب شرقی بلگراد، در دشت حاصلخیزی در صربستان، در کنار دانوب قرار دارد. پاساروفچه گاه در اشغال دولت عثمانی و گاه در اختیار صربها بود تا اینکه در ۱۸۱۵/۱۲۳۰ به صربها واگذار و جزو جمهوری فدرال یوگسلاوی شد. پاساروفچه شهر تجاری پررونقی محسوب می شود (د.اسلام، چاپ دوم، ذیل ماده).

عهدنامه پاساروفچه پس از جنگ عثمانی با جمهوری ونیز (۱۱۲۶-۱۱۳۰/۱۷۱۴-۱۷۱۸) و اتریش (۱۱۲۸-۱۱۳۰/۱۷۱۶-۱۷۱۸)، در شهر پاساروفچه منعقد شد و بر طبق آن باب عالی* سرزمینهای بسیاری را از دست داد. در ۱۱۲۶/۱۷۱۴، سلطان احمد سوم به بهانه تعدیات ونیزیها در دریا به عثمانیان و نیز شوراندن اهالی مونتنگرو بر دولت عثمانی، به جمهوری ونیز اعلان جنگ داد. پس از آن دولت عثمانی مورنا^۳ (بخش جنوبی یونان) را که طبق عهدنامه کارلوویتس^۴ (۱۱۱۱/۱۶۹۹) به ونیز تعلق داشت، محاصره و تسخیر کرد (هامر - پورگشتال، ج ۴، ص ۲۹۹۴؛ بسرتانیکا، ذیل "Passarowitz, Treaty of") و از امپراتوری اتریش خواست تا بیطرفی خود را در این جنگ اعلام کند. اما اتریشها به دلیل پیمان اتحاد با جمهوری ونیز و به بهانه تخطی باب عالی از مواد عهدنامه کارلوویتس، وارد جنگ شدند (هامر - پورگشتال، ج ۴، ص ۳۰۱۱-۳۰۱۳؛ «مجموعه عهدنامه‌های منعقد»^۵، ج ۲۷،

منابع: ابن بلخی، فارس نامه، چاپ گی لسترنج و ریولد آن نیکلسون، لندن ۱۹۲۱، چاپ افست تهران ۱۳۶۳ ش؛ محمد مفیدین محمود باقی، «فصلی از مختصر مفید»، در فرهنگ ایران زمین، ج ۶ (۱۳۳۷ ش)؛ ادوارد گرانویل براون، یک سال در میان ایرانیان: مطالعاتی در خصوص وضع زندگی و اخلاق و روحیات ایرانیان، ترجمه ذبیح الله منصوری، تهران ۱۳۷۱ ش؛ لویی واندن برگ، باستان شناسی ایران باستان، با مقدمه رمن گیرشمن، ترجمه عیسی بهنام، تهران ۱۳۴۸ ش؛ پی بریران، تاریخ امپراتوری هخامنشیان: از کوروش تا اسکندر، ترجمه مهدی سمسار، تهران ۱۳۷۸ ش؛ مری بویس، تاریخ کیش زرتشت، ترجمه همایون صنعتی زاده، ج ۲، تهران ۱۳۷۵ ش؛ پلوتارک، حیات مردان نامی، ترجمه رضا مشایخی، ج ۳ و ۴، تهران ۱۳۴۶ ش؛ حسن پیرنیا، ایران باستان، با، تاریخ مفصل ایران قدیم، تهران ۱۳۶۹ ش؛ آبراهام والتاین ویلیامز جکسون، سفرنامه جکسون: ایران در گذشته و حال، ترجمه منوچهر امیری و فریدون بدره‌ای، تهران ۱۳۵۷ ش؛ ژان پل راشل دیولافوا، ایران، کلد و شوش، ترجمه علی محمد فره‌وشی، چاپ بهرام فره‌وشی، تهران ۱۳۶۴ ش؛ علی سامی، پاسارگاد: پایتخت و آرامگاه کوروش هخامنشی (ذوالقرنین)، چاپ غلامرضا وطن دوست، شیراز ۱۳۷۵ ش؛ همو، تمدن هخامنشی، شیراز ۱۳۴۱-۱۳۴۳ ش؛ سرپرسی مولزورث سایکس، تاریخ ایران، ترجمه محمدتقی فخرداعی گیلانی، تهران ۱۳۶۲ ش؛ علیرضا شاپور شهبازی، پاسارگاد، شیراز ۱۳۷۹ ش؛ همو، کوروش بزرگ، شیراز ۱۳۴۹ ش؛ همو، «گوردختر»، باستان شناسی و هنر ایران، ش ۹ و ۱۰ (زمستان ۱۳۵۱)، همو، «ورود پارسیان به تاریخ»، در ارج نامه ایرج: به پاس نیم قرن سوابق درخشان فرهنگی و دانشگاهی استاد ایرج افشار، به کوشش محسن باقرزاده، ج ۱، تهران ۱۳۷۷ ش؛ کامیار عبدی، «پایتختهای شاهنشاهی هخامنشی»، در پایتخت های ایران، چاپ محمدیوسف کیانی، تهران ۱۳۷۴ ش؛ ریچارد نلسون فرای، میراث باستانی ایران، ترجمه مسعود رجبینا، تهران ۱۳۷۳ ش؛ محمدنصیرین جعفر فرصت شیرازی، آثار العجم: در تاریخ و جغرافیای مشروح بلاد و اماکن فارس، چاپ سنگی بمبئی ۱۳۱۴، چاپ علی دهباشی، چاپ افست تهران ۱۳۶۲ ش؛ بهرام فره‌وشی، ایرانویج، تهران ۱۳۷۴ ش؛ اوژن ناپلئون فلاندن، سفرنامه اوژن فلاندن به ایران، ترجمه حسین نورصادقی، تهران ۱۳۵۶ ش؛ جرج ناتانیل کوزن، ایران و قضیه ایران، ترجمه ع. وحید مازندرانی، تهران ۱۳۶۲ ش؛ محمدیوسف کیانی و لفرام کلابس، فهرست کاروانسراهای ایران، تهران ۱۳۶۲-۱۳۶۸ ش؛ گی لسترنج، جغرافیای تاریخی سرزمینهای خلافت شرقی، ترجمه محمود عرفان، تهران ۱۳۶۴ ش؛ محمدتقی مصطفوی، اقلیم پارس، تهران ۱۳۴۳ ش؛ عزت الله نگهبان، مروری بر پنجاه سال باستان شناسی ایران، تهران ۱۳۷۶ ش؛ کریستی ویلسون، تاریخ صنایع ایران، ترجمه عبدالله فریار، تهران ۱۳۶۶ ش؛ کلمان هوار، ایران و تمدن ایرانی، ترجمه حسن انوشه، تهران ۱۳۶۳ ش؛

1. Požarevac

2. Passarowitz

3. Morea

4. Karlowitz

5. The Consolidated treaty series